

de les costes pitiusiques (¿les soledats espadades del Vedrà no n'haurien criat?); car, al capdavant, del que partírem és d'un adjectiu existent ja, bo i format, en llatí (usat, p. ex., per dos homes hispànics, en vida i coneixements, com Marcial i Plini el Vell), VULTURINUS 'propí o característic dels voltors'; això, sense excloure que pugui tractar-se d'una creació amb sufix *-eny*, directament des del nom del gran ocell —cat. *voltor* VULTURIUS, *boltre* o *buitre* VULTUR, -URIS, en altres formes hispàniques—, donaria una explicació més total dels detalls fonètics (la *b-*, la *-e-*), formatius (*-eny* no és sufix català, ni gaire viu en la major part de les llengües romàniques) i semàntics: 'matusser' (> imperfecte, rudimentari), 'deixat, repulsiu' i alhora 'brutal, esquerp, bròfec', tot idees que poden remuntar per camins convergents cap a la idea de l'ocell terrible, repugnant i crudelíssim.

Car tant l'isolament del mot al territori d'Eivissa, com la *b-* inicial afavoreixen la idea d'un mossarabisme i la transmissió, necessària, llavors, a través de l'àrab local, explica alhora que -INUS ens aparegui amb la vocal transformada en *-en* (cf. *moreno* i *barrena* en el DCEC); i que, en lloc de *-itr-*, la intrmissió de l'àrab, incapaça de pronunciar grups de tres consonants, vagi canviar *boltrin, *-ina*, mossàrab, en un *bultrīn* (escrit amb vocals *damma* i *quesra*) pronunciació vocàlica tan oberta (sobretot en contacte amb *r* i aqueixes altres consonants) que els reconquistadors sentiren *bolterén* i catalanitzarien en una forma corrent la terminació. L'adjectiu en qüestió, de fet, s'ha conservat en altres parlars hispànics, amb data i evolució ben antigues: arag. *bulturin* «especie de garlito para capturar pescado en los rios», cast. ant. *buitrino*, *butrino*, *botrino* «red para cazar perdices» (1586, 1595, veg. DCEC I, 542a9), nav. ant. *buytrino* id. (mj. S. XIII, DCEC IV, 949a19).

Boluda, V. *volta* *Bolumballa*, V. *borumballa* *Boluxada*, V. *ploure*

BOLXEVIC, 'comunista', del rus *bolševik*, pròpiament 'majoritari', derivat de l'adverbi *bólše* 'més' (neutre de *bólšij*, *bólšaja* 'major'), que s'usà com a nom de la fracció socialista que triomfà en la revolució de 1917; el nom li venia del fet d'haver tingut majoria de vots en un congrés del partit social-demòcrata rus força abans de la revolució. □ 1.^a doc.: premsa catalana de 1917.

Llavors (i ja alguns anys abans entre els russos) s'oposava als *menševiki* 'minoritaris', que havien quedat en minoria en aquell congrés i que s'accontentaven amb postulats més moderats i haurien volgut seguir col·laborant amb els aliats occidentals contra Alemanya (Kérenski i altres més «avançats»), derivats de *ménše* 'menys', 'menor', 'mínim'; també llavors s'usà en les llengües d'Occident *menxevics*. O bé es deia, traslladant-ho a termes llatins, amb una interpretació diferent, *maximalistes* i *minimalistes*. Llavors també es va usar molt el plural *bolxeviki* (alguns deien bàrbarament «un *bolxeviki*). Eliminats a Rússia els menxe-

vics, expulsats Kérenski i els seus, tots dos mots (sobretot, de seguida, *menxevic*) foren menys usats des de cap a 1925, i avui tot això ja s'ha convertit en vocabulari més aviat històric. De moment, però, encara es va formar una variant *bolxevista* (amb influència de *comunista* i per fugir del sabor massa eslau del mot primitiu); i durant bastant de temps també tingué ús un abstracte *bolxevisme* en el sentit de 'comunisme' (de primer *bolxeviquisme*).

BOMBA, 1 'ostentació, acte pompós' antiq.; 2 'màquina per elevar aigua'; 3 'projectil o explosiu': mot afí al ll. BOMBUS 'bonior, rondineig' (gr. βόμβος), però es tracta d'una reiteració de la mateixa onomatopeia que en llatí, més aviat que d'un descendent d'aquest mot. □ 1.ª doc.: 1.ª acc.: Ss. XIV i XV; 2.ª acc.: 1652, DTorra, 2.ª ed.; c. 1390, en la 1.ª o la 2.ª acc.; 3.ª acc., S. XVII, i en aquest sentit *bombarda*, S. XIV.

En la *Doctrina Moral e Política* de la *Collació de St. Cugat*, S. XIV, «volen gràcies e lahors e bomba e vanaglòria», CoDoACA XIII, 378; el DBal. en cita un ex. en la traducció catalana del *Breviari d'Amor* («fan torneigs solament per bomba e per hufana») i també figura en el Torcimany d'Aversó (c. 1390), probablement en el mateix sentit; en tot cas és el que veiem en Ausiàs Marc: «Plena de seny, no tingau a gran bomba / car per vós muir e vaig no sabent on» (VII, 39) («orgull, ostentació», gloss. de l'ed. Bohigas, NCL; Sanchis Guarnier, *Rev. Val. Fil.* VI, 15). Ja hi ha algun cas de «bomba, pompe, faste» en algun trobador occità tardà (PDPF, no PSW, ni Rayn. si bé no ens allunyem gaire, i romanem dins les extensions figurades de la mateixa arrel expressiva amb *bomba* 'maça, porra', del qual porta un ex. Rayn.). En la llengua moderna aquest sentit ha passat al masculí *bombo* (i derivats com *bombàstic*).¹

El sentit de 'màquina per aixecar aigua' es registra ja en el DTo. des de l'ed. de 1652: «bomba de tràurer aygua: pertica putealis, cochlea; bomba de nau: anthlia, fundum navis; dar a la bomba en la nau: haurire sentinam». Quant al sentit de 'projectil, gros artefacte explosiu' se'n troben exs. en diversos textos del segle XVII (Rúbriques de Bruniquer, Lacav., en *AlcM*). Encara una altra acc., que aviat arrelà, i en aquest ha estat sempre el terme més popular, és el de 'globus aerostàtic', amb el qual llegim ja en una cançó popular antinapoleònica que deu ser dels anys 1813-14: «Malaparte --- ara mira què faràs: / remeys no en tens gayres: / pren una bomba de gas / i vés-te'n pels ayres» (Milà, *Romillo*, 131.11); és possible que això provinguí de l'acc. 'bombolla', que ja registrava el DTorra el 1640 («bomba de aygua: bulla»), i que en castellà, on la llengua comuna usa en aquest sentit la variant *pompa*, ha pres força amplitud en diversos països d'Amèrica (Cuervo, *Apunt.*, 407). Molt limitada geogràficament és *bómba* 'espècie de corn petit, marisc, de forma piramidal, si bé arrodonada en bona part pels costats i per sota' (és semblant a l'arany, i menys llargarut que el *bombo*, en veig diverses va-